

عارف آن روز ناراحتی بسیاری از فشارهایی که برای کنار رفتن از عرصه انتخابات به اومی آمد، داشت. آن نامه خاتمی وی را ناراحت کرده بود و اوایل اذعان داشت با فشار کنار رفته است. کسی توپ و تفنگ را در مقابل او قرار نداد. تحلیل شرایط و اینکه اگر هر دو باشند ممکن است هر دو بازنده باشند، این تصمیم را رقم زد.

چرا جبهه اصلاحات پشت کاندیدای خود نرفت؟ مرحوم آیت... هاشمی رفسنجانی هم گفتند روحانی ۳درصد رأی داشت و بعد از حمایت من بود که آرای او به بالای ۵۰ درصد رسید. نمی خواهم وارد این بحث شوم. در تحلیل شرایط و اینکه کسی که انتخاب خواهد شد چقدر شانس موفقیت نسبت به دیگری خواهد داشت و چقدر شانس و توانایی انجام وظایف قانونی را در آینده برعهده دارد و کدام بستر برای انجام وظایف او فراهم تر است، پارامترهای مختلفی وجود دارد که روی آنها ارزش گذاری شده و در نهایت تصمیم گیری می شود.

در این دو دوره که جبهه اصلاحات کاندیدا داشت، آیا نامزدهای اصلاح طلب توانایی اداره وضع موجود را نداشتند؟ من این را نگفتم. چه بسا شاید توانایی آنها بیشتر بود ولی در بخش های دیگری کمتر بود.

❖ **جهانگیری به آنچه کرد اعتقاد داشت**
برخی انتقادات از سوسی احزاب اصلاحات وارد می شود و می گویند که چارادر حالی که نماینده این جبهه از فیلتر شورای نگهبان ناپید شده باید به عنوان کاندیدای پوششی باشد. یاهمانند عارف و جهانگیری قربانی شوند تا فرد دیگری که اصلاح طلب نیست به قدرت برسد؟

جهانگیری قربانی نشد. جهانگیری همکاری برای تحقق چیزی کرد که خودش به آن اعتقاد داشت. نامزد شدن جهانگیری بهنگام بود ولی او فرصت رفتن به استان ها و دیدار با مردم و سخنرانی و تبلیغات نداشت. در حالی که انتخابات ریاست جمهوری عملا از چند ماه قبل از فعالیت رسمی آغاز می شود.

❖ **اگر جهانگیری زودتر وارد انتخابات می شد امکان داشت که تا آخر بماند**

دیدارها، سفرها و نشست های تخصصی و بحث های رسانه ای مواردی است که آن کسی که نامزد است از قبل اینها را تدارک می بیند. جهانگیری خیلی دیر شروع کرد و از قبل هم آمادگی نداشت.

امکان داشت اگر زودتر به این نتیجه می رسید که باید برای انتخابات بیاید تا آخرین مراحل در انتخابات حضور داشته؟
ممکن بود بماند. اگر او زودتر اقدام می کرد و کارهای تبلیغاتی و سفرهای استانی را جدی می گرفت و بعد مقایسه که آرا را انجام می دادیم شاید نتیجه چیز دیگری می شد. در آن وضعیت، بهترین کار اقدام جهانگیری بود.

❖ **اشتباه بزرگ آیت... هاشمی در انتخابات ۸۴ این بود که گفت به استان ها سفر نمی کنم**

باتوجه به اینکه در مناظرات توجه مردم به جهانگیری جلب شد و آرای او بالا رفته بود و او هم در مناظرات خیلی موفق ظاهر شد، می توان گفت جهانگیری بدیده انتخابات بود. اگر وی آرای بالاتری داشت روحانی به نفع او کناره گیری می کرد؟

نمی دانم. تجربه نکردم. در انتخابات حضور چهره به چهره کاندیدا با مردم امر واجبی است و از طریق تلویزیون در شناخت مردم اتفاق جدی رخ نمی دهد. باید به نزد مردم رفت

و از مردم رأی درخواست کرد. اگر به یاد داشته باشید در انتخابات سال ۸۴ مرحوم آیت... هاشمی رفسنجانی گفتند مردم من می شناسند و اگر سفر بروم مردم به زحمت می افتند و نیاز نیست به سفر بروم. البته همان زمان به دوستان نزدیک او عرض کردم که سفر رفتن بخشی برای شناخت است و بخش دیگر برای احترام به مردم است و اینکه از مردم درخواست حمایت کنیم. این غیر از این کار اتفاق نمی افتد. مردم او را می شناختند اما اینکه وی به عنوان کاندیدای ریاست جمهوری می خواهد حضور در بین مردم استان داشته باشد عملا نوعی تواضع در برابر مردم است. اگر این سفرها انجام نشود آن شناخت به تنهایی برای رأی کفایت نمی کند. شناخت می تواند مکمل باشد اما تعیین کننده رای نیست.

این انتقاد وارد است که جهانگیری بین مردم نبود. فرصت نداشت.

حتی در طول این ۴ سال فرصت نبود و برای

مردم شناختی از وی حاصل نشد؟
منظورم حضور در عرصه به عنوان کاندیدای انتخاباتی است. حضور به عنوان مقام رسمی نیست که می خواهد واحدی را افتتاح کند. بحث آن جداست و کار اداری مقام مسئول است. حضور به عنوان کاندیدا در بین مردم و اعلام برنامه ها و درخواست رای از مردم باید انجام می شد.

❖ **علت اصلی پیروزی روحانی در انتخابات حمایت «اصلاحات» از او بود**
نقش اصلاح طلبان را در پیروزی روحانی چقدر می دانید؟

فکر می کنم عامل اصلی در اقبال مردم به روحانی چه در دوره اول و چه در دوره دوم اصلاح طلبان بودند. فعالیت های انتخاباتی او در سراسر کشور عملا در دست اصلاح طلبان بود. در نهایت حمایت بی بدیلی که خاتمی انجام داد و علاقه و احترامی که مردم برای به نظر خاتمی قائل شدند عامل تاثیر گذاری در این پیروزی بوده است.

❖ **اگر حمایت اصلاح طلبان نبود، مطمئناً روحانی رئیس جمهور نمی شد**
پس نقش اول را اصلاح طلبان در پیروزی روحانی داشتند؟

بله. اگر این حمایت نبود من مطمئناً این اتفاق نمی افتاد.

❖ **اصلاح طلبان از روحانی «سهم خواهی حکومتی» نکردند**

اگر همین اصلاح طلبان در انتخابات ۹۲ پشت عارف بودند چطور؟ پس عارف هم می توانست پیروز شود ولی نامزد اصلی خود را کنار گذاشتند و روحانی را که حتی اذعان داشتند به اصولگرایان نزدیک تر است حمایت کردند؟

اصلاح طلبان نخواستند سهم خواهی حکومتی کنند. گفتند امروز چیزی که به مصلحت کشور است باید در برابر وضعیت بدتر و غیرقابل قبول اتفاق نظر ایجاد کرد. اتفاق مبارکی که در انتخابات ۹۶ در حمایت از روحانی رخ داد و جمعی از کسانی که زیر تیر خود اصولگرایی قرار می گرفتند اما از اصولگرایان تندرو جدا شدند و به عنوان نیروهای معتدل همراه با اصلاح طلبان شدند.

❖ **جهانگیری را بیشتر از عارف می توانیم کاندیدای اصلاح طلبان معرفی کنیم**
این امر اتفاق خوبی است و در حد خود ارزش بالایی دارد که در انتخابات پیش آمد و در انتخابات دوره اول و هم در انتخابات دوره دوم تکمیل شد. لذا این هم به عنوان دستاورد باید مدنظر قرار گیرد. نه اینکه تنها فردی که از ماست انتخاب شود. برای ما انتخاب فردی که امتیازش از نظر اصلاح طلبی با خود کاندیدای اصلاح طلبان برابری نکند مهم نبود. اما دستاوردهای دیگری که این حمایت می توانست داشته باشد مهم بودو نباید نادیده گرفته شود.
برای ۱۴۰۰ ممکن است شاهد این باشیم که اصلاح طلبان باز هم نامزد های خود را کنار بگذارند و از نامزدی حمایت کنند که از اصولگرایان جدا شده است؟
معلوم نیست و باید شرایط آن روز را دید.

❖ **عارف شخصا کاندیدا شد ولی جهانگیری با اصرار**

اصلاح طلبان وجود دارد و دو دوره از فیلتر شورای نگهبان رد می شود باز هم اصلاح طلبان کاندیدای خود را کنار می کشند.

شاید این دوره بیشتر می توانستیم به جهانگیری بگوییم که وی کاندیدای اصلاح طلبان است. چون به خواست و اصرار اصلاح طلبان ثبت نام کردند.

❖ **عارف شخصا تصمیم گرفت که کاندیدای انتخابات ۹۲ شود**

یعنی عارف کاندیدای جریان اصلاحات در انتخابات ۹۲ نبود؟

عارف شخصا برای نامزدی تصمیم گرفت. البته اصلاح طلب هستند و بودند. این گونه نبود که اصلاح طلبان از قبل اجماع کنند که او بیاید. او کاندیدا شد و چون اصلاح طلب است قاعدتا باید مورد حمایت قرار می گرفت اما در مقایسه شرایط و کارشناسی ای که انجام شد این طور واقع شد. طبیعتا اگر اصلاح طلبان سراغ کسی بروند و از قبل خودشان آن را تعیین کنند که کاندیدا شوند باید پای آن بایستند اما اگر کسی خود تشخیص داد که کاندیدا شود و اصلاح طلبان دنبال او باید بروند، شدنی نیست.

❖ **عارف انتخاب اصلاح طلبان برای انتخابات ۹۲ نبود**

در انتخابات سال ۸۴ اصلاح طلبان متعددی ثبت نام کردند. اصلاح طلبان باید چه می کردند؟ اگر اصلاح طلبان از قبل باهم هماهنگی می کردند که کاندیدای ما

الف خواهد بود قاعدتا متعهد می شدند تا انتها پشت او بایستند و حمایت کنند اما وقتی کسانی آمدند خودشان یا حزب شان کاندیدای متعددا معرفی کردند، اصلاح طلبان مکلف نیستند از همه حمایت کنند. زمانی باید انتظار حمایت یکپارچه را داشت که از قبل این هماهنگی شده باشد و کاندیدای اصلاح طلبان مشخص شده باشد. همانند لیستی که برای شورا دادند. اصلاح طلبان لیستی را برای شورا دادند و پای آن ایستادند و نتیجه آن را گرفتند. خیلی ها اصلاح طلب بودند ولی در لیست نبودند و تصمیم شخصی گرفته بودند. در انتخابات ریاست جمهوری هم اگر کسی قبل از اقدام بنا به احساس تکلیف شخصی خودش بیاید اصلاح نیست همه پشت او بایستند اما اگر اجماع صورت گیرد که برای دوره بعدی انتخابات روی الف متمرکز می شویم در همه مراحل طبیعتا باید حمایت کنند.

اما عارف می گفت به درخواست خاتمی ثبت نام کرده است

این حرفی که من می گویم قاعده است و باید این قاعده را قبول داشت و طبق این قاعده عمل کرد. این که عارف آیا غیررسمی یا با کدام دسته از اصلاح طلبان بالا رفت را نمی دانم. جبهه اصلاحات از مجموع ۴۰ الی ۳۰ حزب تشکیل می شود و تعداد زیادی شخصیت های مطرح هستند که حزبی هم نیستند و با کدام یک هماهنگی کرد که سخنگوی همه باشد؟ به این هم لزومی ندارد پرداخته شود ولی قاعده این است کسی که کاندیدای یک جناح است آن جناح باید او را کاندیدا کرده باشد نه اینکه خود ثبت نام کند و بعد بگوید از من حمایت کنید. شاید این توقع قابل برآورده شدن نباشد.

غفوری فرد گفته بود به عارف قول داده است معاون اول شود. اما بعدها روحانی پست های دیگری معرفی کرد که او قبول نکرد.

چنین چیزی نیست. هیچ شرطی در آن زمان نبود؛ البته تا آنجا که من خبر دارم.

❖ **روحانی حتی برای ریاست مجلس از عارف حمایت نکرد**

در مجلس هم از وی حمایت نشد که رئیس مجلس شود. حتی روحانی هم از او حمایت نکرد و بعضا عارف مطرح کرد که برخی از وزرای اصلاح طلب روحانی به دنبال ریاست لاریجانی هستند.

بله. همین طور است.

علت خاصی داشت؟

این را باید از خودشان پرسید.

آیا خود اصلاح طلبان دنبال ریاست عارف بودند؟
بله، باید از وزیری که به گونه دیگر عمل کرده پرسید چرا چنین کاری کرده است.

❖ **دولت در انتخاب ریاست مجلس تکروری کرد**

می گویند روحانی هم علاقه داشته است لاریجانی رئیس مجلس باشد. شما هم معتقد هستید که لاریجانی مجلس را خوب اداره می کند و توقعات دولت را بهتر برآورده کرده است؟

چنین چیزی نیست. به چه دلیلی لاریجانی بهتر اداره می کند؟ مگر عارف قبل رئیس مجلس بوده که بتوان عملکردها را مقایسه کرد؟ چنین چیزی نیست. به نظرم قدری اینجا تکروی شده و دولتی ها کار خوبی نکرده اند.

شاید روحانی می ترسید اتفاقی که برای هاشمی رخ داده برای او هم رخ دهد؛ اینکه مجلس علیه دولت شود و موضع دست اصلاح طلبان بیفتد.

به چه دلیل باید اصلاح طلبان چنین کنند؟
اصلاح طلبان از روحانی حمایت کردند که رئیس جمهور شود؛ چرا مجلس باید مخالف او شود؟

❖ **لاریجانی در موفقیت روحانی هیچ نقشی نداشت**

بالاخره انتخابات ۹۶ در پیش بود و این ترس وجود داشت که اصلاح طلبان بحث عبور از روحانی را مطرح کنند.

مگر لاریجانی و تیم وی چند درصد در موفقیت روحانی نقش داشتند؟ چنین نبود. شاید پشت صحنه چنین فکری کرده اند اما من از این موضوع خبر ندارم. این را باید از خودشان پرسید.

❖ **مسئولیت عملکرد روحانی با خودش است**

قبل تر گفتید جبهه اصلاحات مهم ترین علت پیروزی روحانی بود. جبهه اصلاحات مسئولیت کارهای روحانی را قبول می کند؟

اینکه شما کسی را مورد حمایت قرار دهید لزوما به معنای پذیرش مسئولیت کارهای او نیست؛ بلکه در هر موقعیتی مسئولیت کار برعهده خود فرد است. اینکه اصلاح طلبان پیگیر باشند که وعده های رئیس جمهور محقق شود تعهد و مسئولیتی است که اصلاح طلبان باید دنبال کنند.

دست رئیس جمهور هم در صحنه عمل خیلی باز نیست و محدودیت هایی دارد. مسئولیت عملکرد روحانی برعهده خودش است. اصلاح طلبان هم بین کاندیداهایی

که مطرح بودند روحانی را مناسب تر دیدند و از وی حمایت کردند.

وارد بحث کابینه شویم. در تحلیف شاهد بودیم که روحانی در صحبت های خود از خاتمی و مرحوم هاشمی رفسنجانی یاد نکرد. محمد هاشمی، برادر هاشمی یا فاطمه هاشمی، فرزند ارشد هاشمی، گلایه کردند و گفتند در زمان انتخابات روحانی در تمام جلسات و دیدارها اسم او را می بردند و حتی «یا حسین میر حسین» می گفتند یا خاتمی زنده یاد، می گفتند اما الان به تمامی این سخنان پشت کرده های خود را فراموش کرده اند.

مردم می گفتند؛ او که نمی گفت.

او در صحبت های خود از آنها یاد می کرد اما الان فراموش کرده است. موافق هستید؟ علت این کار چه بوده است؟

نمی دانم، علت را باید خودشان بگویند. ولی فکر نمی کنم لازم باشد در مراسم تنفیذ یا مراسم تحلیف از یکی از این شخصیت ها یاد کند.

❖ **اینکه روحانی اسم برخی مقامات را در مراسم تحلیف نیاورده است به حساب «غفلت» بگذارید**

اما از بیت امام تشکر کرد.

بیت امام فرق می کند. موقعیت حضرت امام با بقیه متفاوت است. سلیقه ها متفاوت است و برخی معتقدند باید آنجا ذکر می شد ولی خود او صلاح ندانسته است. نباید به این مسائل حاشیه ای پرداخت. کمک کنیم دولت کار کند. آنچه مردم الان نیاز دارند کار و تلاش مسئولانه و پیگیرانه و جدی است. اینکه اسم برخی مقامات نیامده است را به حساب غفلت بگذارید.

روحانی از روی متن سخنرانی را خوانده است. امکان اینکه غفلت کرده باشد کم است.

شاید در نوشتن متن غفلت کرده است. (خنده) شاید روحانی مصلحت ندیده است. می خواهم بگویم نباید روی اینها مکث کرد و باید پشت دولت را گرفت تا گره ای از مملکت باز شود. گره مملکت این نیست که اسم چه کسی آورده شده یا اسم چه کسی نیامده.

❖ **رابطه روحانی و خاتمی با هم بد نیست**

این بازی یا خواست مردم نیست؟ برخی شنیده ها حاکی از آن است که خاتمی اذعان داشته روحانی بعد از انتخابات دیگر تلفن ما را هم پاسخ نمی دهد. یابرخي اصحاب اصلاح طلب اذعان داشته اند که در چنین کابینه از ما نظری گرفته نشده است. آنچه از قول خاتمی نقل شده بود تکذیب شد. تا جایی که می دانم رابطه خاتمی با روحانی بد نیست. هر چند وقت یک بار جلسه ای هم برگزار می کنند.

چقدر نظرات شما و جریان اصلاحات در کابینه ای که معرفی کردند، برآورده شده است؟

کمیته تعامل آن زمان ملاقاتی با روحانی داشت. در آنجا اسم کسی مبنی بر اینکه فلان اصلاح طلب در کابینه بیاید، آورده نشد. نکاتی گفته شد و اینکه می خواهیم یا دولت برای پیگیری برنامه ها تعامل داشته باشیم. همان چیزی که روحانی در زمان انتخابات وعده کرد. ما خواستار انجام آن وعده ها و برنامه ها هستیم.

چقدر انتظارات برآورده شده است؟

بعد از این باید دید.

❖ **انتقاد اصلاح طلبان به روحانی قرار دادی مجدد روحانی فانی به عنوان وزیر کشور است**

با خواست مردم خیلی متفاوت بود. مثلا ۵۰ درصد جامعه ما را زنان تشکیل می دهند اما یک وزیر زن هم نداریم. یا انتقاداتی که به روحانی فضلی می شد.

حتی روحانی می گفت ۲۷ میلیون رای داشتیم و وزارت کشور من ناموفق عمل کرده است. نفراتی در کابینه تغییر کردند. بحث وزارت کشور است، اصلاح طلبان انتقادات زیادی به وزیر کشور و مدیران استانی داشتند. روحانی نیز دوباره به همین فرد رسیده است.

❖ **نبود وزیر زن یکی از نقص های بزرگ کابینه دوازدهم است**

زنان چطور؟ در فیلم تبلیغاتی اول روحانی مشاهده شد که ۱۷ دقیقه این فیلم درباره زنان بوده است.

این یکی از نقص های بزرگ کابینه است.

چقدر از خواسته های اصلاح طلبان در این کابینه برآورده شده است؟

❖ **مردم انتظار دارند رای شان در مدیرانی که منصوب می شوند جلوه گر بشد**

در کمیته تعامل بودید؛ چه مطالبی بیان شد؟

گفت‌وگو با مرتضی حاج

مسئولیت روحانی با خ

۱۰ درصد تفاوت است

تغییرات اثر بخشی که لازم بوده انجام شود منظور است.

دروزارت راه، آخوندی، کارنامه بدی ندارد. در بخش حمل ونقل هوایی اقداماتی انجام شد که بخش هایی حاصل برجام بود؛ ولی به طور جدی به فکر اصلاح تشکیلات حمل ونقل هوایی بوده و هست. در مسائل راه و پروژه های عمرانی حوزه راه فعال بوده است. همت جدی برای حل مسکن مهر داشت ولی باید محدودیت بودجه را هم دید. بودجه عمرانی کشور با توجه به حجم نیازها بسیار ناچیز است.

حجم سنگین بودجه های جاری و هزینه های اداری خود را به بودجه عمرانی کشور تحمیل می کند. کارشناس این موضوع نیست م ولی در مجموع آخوندی را ناموفق در حوزه کاری خود ندیدم. دولت فعلی در مجموع ادامه دولت قبلی است که با ۱۰ درصد تفاوت راه را ادامه می دهد.

❖ **فکر نکنم بین جهانگیری و نهاندیان اختلافی باشد**

تیم اقتصادی اذعان دارند بحث هایی بین نهاندیان و جهانگیری بوده است، مسابقات وزن کشی است. چنین چیزی صحت دارد؟
نمی دانم، فکر نمی کنم. جهانگیری معاون اول و عضو ارشد کابینه است و به عنوان فرمانده ستاد اقتصاد مقاومتی از رهبری مسئولیت گرفته است.

البته رئیس جمهوری معرفی می کند و سپس رهبری تایید می کنند.

بالاخره حکم رهبری را دارند. بنابراین رقابتی وجود ندارد. ممکن است بحث کارشناسی وجود داشته باشد اما این رقابت نیست. اینهایی که انتخاب شدند ارتباطی با نهاندیان ندارند.

❖ **فکر نمی کنم جهانگیری برای حذف نهاندیان نقشه ای داشته باشد**

چون ابتدا نهاندیان مطرح بود ولی دقایق آخر

کریاسیان مطرح شد.

فکر نمی کنم جهانگیری برای حذف نهاندیان نقشه ای داشته باشد.

اینکه می گویند جهانگیری از چهار سال قبل کشور را اداره می کرده و امور اجرایی کشور در